

Sporni kitolov – primer domorodnega ljudstva Ferskih otokov

Dijana Čataković

POVZETEK

Kiti so izjemno pomemben dejavnik v morskem ekosistemu. Z njihovim izumrtjem bi se posledično porušila celotna prehranjevalna veriga morskih živali. Kitolov je del človeške zgodovine, saj se je meso kitov (tudi maščobo, olje in kosti) dolga leta uporabljalo za prehrano na več območjih sveta. Pretiran kitolov je v desetletjih po drugi svetovni vojni pripeljal nekatere vrste kitov do izumrtja, zato se je v istem obdobju pričelo porajati zanimanje za njihovo ohranitev. Zakonodaja Evropske unije ščiti vse vrste kitov pred namerno motnjo, ulovom ali ubitjem. Danska je kot članica Evropske unije primorana spoštovati tovrstno zakonodajo, vendar se na njenem avtonomnem območju Ferskih otokov, ki so sicer odvisno ozemlje Danske, še vedno prakticira tradicionalni kitolov, t. i. *grindadráp*. Kitolovci Ferskih otokov se sklicujejo na svojo tradicijo in zakone, ki jim omogočajo legalen uboj, zato Danska nima pravne obveznosti ustavitve kitolova, temveč nasprotno, spoštovati mora pravice domorodnega ljudstva Ferskih otokov.

Ključne besede: kitolov, grindadráp, zakonodaja, Danska, Ferski otoki

Disputed whaling: The case of indigenous people of the Faroe Islands

ABSTRACT

Whales are an extremely important component of the marine ecosystem. In the event of their extinction, the entire marine food

chain would collapse. Whaling has been part of human history, due to the use of the meat (as well as fat, oil and bones) for sustenance in many parts of the world. Overwhaling in the decades after WWII pushed some whale species into extinction, which sparked interest in whale conservation during that same time. All species of whales are protected by the EU legislation from deliberate interference, hunting or killing. As a member of the European Union, Denmark must respect this legislation, although they still practice traditional whaling, so called *grindadráp*, in the autonomous territory of the Faroe Islands, which fall within the Kingdom of Denmark. The Faroese whalers refer to their tradition and the laws which allow legal killings. Therefore, Denmark has no legal obligations to stop the whaling actions, but on the contrary, it must respect the rights of the indigenous people of the Faroe Islands.

Keywords: whaling, grindadráp, legislation, Denmark, Faroe islands

Zgodnja obdobja kitolova

Ljudje so kite lovili skozi stoletja, prve kite naj bi Inuiti lovili že 3.000 let pred našim štetjem.¹ Prebivalci tega časa, ki so živeli v skrajnih severnih obalnih regijah, kjer primanjkuje pogojev za kmetijstvo, so razvili ustrezne tehnike kitolova z orožjem. Večina so lovili manjše število kitov, tiste, ki so sami prišli do obale, to so bili predvsem beluge in enorogi. Inuiti so tehnike lova z leti vse bolj obvladali, tako so kasneje uspešno lovili tudi večje kite. Te so lovili iz čolnov (kajakov), ki so bili narejeni iz kože. Ker so bile tehnike uspešne, so jih prevzeli tudi Evropejci. Evropski kitolovci so te veščine uporabljali do leta 1900. Če so v začetnih obdobjih kitolova te mogočne živali lovili izključno zaradi hrane, se je stoletja pozneje lov nanje povsem skomercializiral. Predhodniki komercialnega kitolova so bili Baski, ki so lovili biskajske kite. Ti so se zbirali ob Biskajskem zalivu, saj so kiti tja priplavali zaradi razmnoževanja. Ko so pričeli z gradnjo ladij, so Baski pluli tudi do drugih zalivov in kitolov razširili na nove lokacije. To naj bi se zgodilo že v 14. stoletju. Do 16. stoletja so že pluli po Atlantiku vse do province Labrador (danes najbolj vzhodna provinca Kanade).²

¹ Jakobsen, 2016, e-vir.

² Prav tam.

Bili so prvi, ki so pričeli s trgovino in izmenjavo produktov biskajskega kita. Sredi devetnajstega stoletja je tehnološki napredek pripomogel k večjemu in hitrejšemu poboju kitov. Leta 1807 je bila izumljena ladja na parni pogon.³ V tem času so izpopolnili tudi pripomoček za hitrejši in bolj učinkovit ulov kitov. To je bila harpuna.⁴ Leta 1903 so bile ustanovljene prve ploveče tovarne za lov in predelavo kitovega mesa že na sami ladji. Vse omenjene novosti so pripomogle k drastičnemu zmanjšanju populacij kitov. Samo v letu 1931 je bilo ubitih 43.129 kitov.⁵

Prvi koraki pri zaščiti kitov

Ker kiti migrirajo tako preko obalnih voda kot tudi v odprtem oceanu, se je pokazala potreba po mednarodnem sodelovanju pri njihovem ohranjanju. Že leta 1924 je Društvo narodov (predhodnik današnje Organizacije združenih narodov) ustanovilo Komite za mednarodno pravo. Njegov poročevalec je bil Argentinec M. Jose Leon Suarez. V svojem poročilu leta 1925 je zapisal, »da industrija kitolova skokovito iztreblja kite«.⁶ Prvi trud Društva narodov je bil ne obetaven. Združene države Amerike so leta 1927 predlagale, »da bi mednarodna konferenca vsebovala razpravo o problematiki zaščite kitov.«⁷ Številne države tega niso podprle, med njimi je nasprotovala predvsem Japonska, ki je pozvala, da naj se zadeva reši z bilateralno pogodbo med neposredno zadevnimi državami. Do leta 1929 je celotna zadeva zamrla. Problem pa so povzeli na naslednji način: »Trenutno se kaže majhna nevarnost popolnega iztrebljanja vrste zaradi narave sodobnega kitolova. Podjetje mora ubiti večje število kitov, da lahko ustvari dobiček in če bo lov postal neprofiten, se bo ustavil, še preden bodo kiti iztrebljeni.«⁸

Ker je zaskrbljenost postala prevelika, je bilo leta 1930 ustanovljeno predsedstvo Mednarodnega urada za kitolovno statistiko⁹, katerega naloga je bila spremljanje števila ulovljenih kitov.

Prvi mednarodni poskus regulacije kitolova so nekatere države pod okriljem Društva narodov dosegle z Ženevsko konvencijo

³ Steamboat, National Geographic, 2019, e-vir.

⁴ Harpuna, 2014.

⁵ Lang, 2002, e-vir.

⁶ Suarez, v: Christol et. al., 1976, str. 150.

⁷ Fitzmaurice, 2017, str. 1.

⁸ Leonard, v: Christol et. al., 1976, str. 150.

⁹ Ang. International Bureau for Whaling Statistics.

o ureditvi kitolova¹⁰, sprejeto 24. septembra 1931. Konvencijo je podpisalo 22 držav. Sporazum je podpisnikom nalagal zgolj nekatere omejitve. Konvencija je prepovedala uničevalne in potratne metode, predvsem lovljenje zelo mladih kitov ali pa samic s potomci. Prepovedala je ubijanje nekaterih vrst kitov ter zahtevala izdajo posebnih licenc za kitolov.¹¹ Dve izmed glavnih kitolovskih držav sporazuma nista sprejeli. To sta bili Japonska in Rusija. Istega leta je bilo posledično ubitih 43.000 kitov.¹² Ker so bile številne vrste res že na robu izumrtja, je 8. septembra leta 1937 v Londonu sledil podpis Mednarodnega sporazuma o ureditvi kitolova. Ta sporazum je določil sezone za lov določenih kategorij kitov, izvzel posamezna območja iz dopustnega kitolova, popolnoma prepovedal kitolov nad določenimi vrstami in določil dodatna pravila za kitolovno industrijo. Hkrati pa svojim državam pogodbenicam dovoljeval kitolov za znanstvenoraziskovalne namene. Kljub vsemu pa tudi to ni zadostovalo, zato so leta 1946 v Washingtonu D.C. podpisali Mednarodno konvencijo o ureditvi kitolova in oblikovali Mednarodno komisijo za kitolov (IWC).¹³ Gre za pravno zavezujoč dokument. Prvoten namen je bil »zagotoviti učinkovito ohranjanje števila kitov in tako omogočiti skladen razvoj industrije kitolova.« Ustanovljena je bila kot organ odločanja, prvotno s 14 državami članicami. Danes Mednarodno komisijo za kitolov sestavlja 88 članic, vključno z državami, ki so včasih lovile, ter državami, ki v svojem teritoriju niti nimajo morja. Države pogodbenice se v splošnem delijo v dve skupini, na tiste, ki se zavzemajo za popolno prepoved kitolova ali prepoved različnih vrst kitolova, med katere se uvršča tudi Slovenija, ter na tiste, ki temu nasprotujejo (skupina za trajnostni kitolov).¹⁴

Pomembni razlogi za uvedbo prepovedi kitolova

Velikokrat se poraja vprašanje, zakaj je kite treba zaščititi in čemu so tako pomembna bitja na našem planetu. Podporniki kitolova poudarjajo pomen komercialnih interesov ter zaslužka, ki jim ga ta prinaša. Sklicujejo se na njihovo dolgoletno tradicijo pre-

¹⁰ Ang. Geneva Convention for the Regulation of Whaling.

¹¹ Gambell, 1993, str. 98.

¹² The History of Whaling and the International Whaling Commission (IWC), WWF, 2005, e-vir.

¹³ Ang. International Whaling Commission.

¹⁴ Slovenija prevzela predsedovanje mednarodni komisiji za kitolov, Morigenos, 2018, e-vir.

živetja in samooskrbe. Nasprotniki kitolova pozivajo kitolovce, da naj dokažejo, da so komercialni interesi višji od pravic kitov, predvsem njihove pravice, da živijo v miru. Njihov argument je, da si kiti zaslužijo zaščito pred človekom, saj so visoko inteligentna čuteča bitja, ki so sposobna komunikacije, predvsem pa igrajo pomembno vlogo v morskem ekosistemu.¹⁵ Velikost njihovih možganov se pogosto navaja kot dokaz njihove inteligence.¹⁶ Zelo pomemben pokazatelj, ki označuje njihovo inteligenco, je tudi to, da zobati kiti lovijo sistematično in kooperativno. Jate kitov so družbene enote, ki kažejo na zametke skupnosti.¹⁷ Svojo mentalno sposobnost kažejo z uspešnim lovom na druge visoko inteligentne živali, kot so tjulnji in rjave pliskavke. Lovijo pa lahko tudi v temni ali motni vodi.¹⁸ Najboljši pokazatelj njihove inteligence pa je njihova sposobnost komuniciranja.¹⁹ Raziskovalci so odkrili, da vsaka jata ork komunicira v svojem dialektu. Osnova za to raziskavo je bila primerjava zvokov med kiti v ujetništvu in kiti v naravnem okolju.²⁰

Argumenti za njihovo zaščito so tudi krhkost njihovega življenjskega cikla, saj imajo nizko rodnost in dolgo gestacijsko dobo.²¹ Načeloma se skoti samo en mladič na leto.²² Veliki kiti imajo življenjsko dobo med 30 in 40 let, zato samica v povprečju lahko skoti le 10 do 12 mladičev v celotni življenjski dobi.²³ Tezo, da je kite treba ubiti zaradi določenih izdelkov, lahko že dolgo časa zavržemo, saj obstajajo številne alternative, kako pridobiti določene izdelke iz rastlin, ki enako dobro ali pa celo bolje učinkujejo in opravljajo svojo funkcijo. Kiti se danes večinoma prodajajo v dragih eksotičnih restavracijah kot meso, večinoma pa se uporabljajo za krmo, gnojilo, avtomobilski vosek, loščilo za čevlje, kozmetične produkte, margarino ter v mešanici briketov za domače ljubljence.²⁴

Predvsem pa je treba razumeti, da so kiti na vrhu zelo kompleksne oceanske prehrambne mreže. Če iz tega sistema odstranimo morske plenilce, lahko dramatično vplivamo na porušenje celo-

¹⁵ D'Amato, Chopra, v: Schiffman, 1996, str. 320.

¹⁶ Prav tam.

¹⁷ Martin, v: Schiffman, 1996, str. 321.

¹⁸ How intelligent are whales and dolphins? Whale and dolphin Conservation, e-vir.

¹⁹ Schiffman, 1996, str. 321.

²⁰ Prav tam.

²¹ Schiffman, 1996, str. 322.

²² Schevill, 1961, str. 205–207.

²³ Schiffman, 1996, str. 322.

²⁴ McIntyre, v: Schiffman, 1996, str. 323.

tne mreže, kar bi posledično lahko pripeljalo do izgube biotske raznovrstnosti. Eden od teh ogromnih sesalcev zaužije do 40 milijonov krilov (red višjih rakov, ki živijo v vseh svetovnih oceanih), zato si lahko zgolj predstavljamo, kaj bi se zgodilo, če bi kiti izumrli. Mrtvo telo kita je zelo pomemben vir hrane za vse živali, ki bivajo globoko na morskem dnu. Tudi kitov iztrebek pripomore k pomembnosti ohranjanja ekosistema. Hranila, ki jih vsebuje kitov iztrebek, predvsem kita glavača, pomagajo spodbuditi rast fitoplanktona. Fitoplankton je droben rastlinski organizem, ki lebdi v vodi in se pasivno premika z morskimi tokovi, njegova vloga pa je proizvodnja kisika. Je največji proizvajalec kisika na Zemlji.²⁵

Pogost ekonomski argument, ki ga navajajo predvsem otoške države, je, da tovrstna industrija zagotavlja lokalnemu prebivalstvu številna delovna mesta. Gre za moralno odbijajoč razlog, saj se je pokazalo, da ubijanje kitov z argumentom zagotavljanja delovnih mest ni učinkovito, saj večji dobiček prinaša turistična atrakcija opazovanja kitov.²⁶

Pravna zaščita kitov v Evropski uniji

Zakonodaja Evropske unije je v povezavi z zaščito kitov in omejitvijo kitolova jasna. Vse vrste kitov so pod okolijsko zakonodajo Evropske unije ter na območju voda Evropske unije zaščitene pred namerno motnjo, ulovom ali ubitjem. Zakonodaja Evropske unije prepoveduje hrambo, prevoz, prodajo ali izmenjavo primerkov živali, vzeti iz divjine. Prepoveduje tudi uvoz kitov, ki bi bili uporabljeni v komercialne namene. Evropska unija skuša prispevati k izboljšanju stanja oceanov in morij znotraj teritorija Evropske unije in s tem posledično vpliva na izboljšanje kakovosti naravnega habitata kitov. Vse države članice Evropske unije so dolžne tovrstno zakonodajo upoštevati. Edina izjema, ki ji Evropska unija ne nasprotuje, je avtohtoni eksistenčni kitolov. Vendar zgolj pod pogojem, da je število kitov omejeno in nadzorovano ter da se upošteva znanstvene nasvete ohranjanja vrst.²⁷

Za varovanje kitov se lahko sklicujemo na prvi odstavek 191. člena²⁸ Pogodbe o delovanju Evropske unije, v katerem je nave-

²⁵ Perry, 2010, e-vir.

²⁶ Chilsholm, 1993, str. 50

²⁷ European Commission expresses concern over Japanese scientific whaling and calls on EU Member States to agree on a unified position against all whale hunting, European Commission, 2008, e-vir.

²⁸ »Okoljska politika Unije prispeva k uresničevanju naslednjih ciljev:

deno, da je eden izmed ciljev okolijske politike spodbujanje ukrepov na mednarodni ravni za reševanje regionalnih ali globalnih okolijskih problemov, zlasti v boju proti podnebnim spremembam. To vključuje ohranjanje vrst, kot so kiti. EU se je zato zavežala, da bo uvedla okolijsko zakonodajo, ki zagotavlja visoko raven varstva.²⁹

V zvezi s kitolovom obstajajo številne stroge zahteve prava Evropske unije.

Zaščito kitov zagotavlja več zakonodajnih aktov in strategij, te so:

- Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (ang. Habitats Directive, slo. Direktiva o habitatih),

- Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (ang. CITES),

- Konvencija o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov (Bernska konvencija),

- Konvencija o varstvu selitvenih vrst prosto živečih živali (Bonska konvencija) (ang. CMS),

- Direktiva 2008/56/ES – ukrep EU na področju politike morskega okolja (Okvirna direktiva o morski strategiji),

- Uredba Sveta (ES) št. 2371/2002 z dne 20. decembra 2002 o ohranjanju in trajnostnem izkoriščanju ribolovnih virov v okviru skupne ribiške politike (Ohranjanje in izkoriščanje morskih virov),

- Skupnostni delovni plan o ohranjanju in trajnostnem izkoriščanju ribolovnih virov v Mediteranskem morju.³⁰

Problematika zakonodaje Evropske unije

Problem zakonodaje Evropske unije pa se pojavi v tem, da populacije kitov redno migrirajo in tako zapuščajo vode Evropske unije, zato politika zaščite kitov ne more biti popolnoma učinko-

- ohranjanju, varstvu in izboljšanju kakovosti okolja;

- varovanju človekovega zdravja;

- skrbni in preudarni rabi naravnih virov;

- spodbujanju ukrepov na mednarodni ravni za reševanje regionalnih in globalnih okolijskih problemov, zlasti v boju proti podnebnim spremembam.«

²⁹ Sporočilo Evropske komisije Evropskemu parlamentu in Svetu, Komisija evropskih skupnosti, 2007.

³⁰ Ang. Community action plan for the conservation and sustainable exploitation of fisheries resources in the Mediterranean.

vita, če ni podprta z mednarodnimi zakoni in svetovnimi ukrepi. Kiti migrirajo zaradi iskanja hrane ter razmnoževanja. Hladne vode niso primerne za novorojena teleta, saj se mladiči rodijo brez tolšče, zaščitne plasti pod kožo, zato bi lahko hitro zmrznili in umrli.³¹

Znanstveniki so ugotovili, da nekatere vrste kitov, predvsem vosati kit, kit grbavec, sinji kiti, zobati kiti, kit glavač in orka, potujejo tudi do 18.840 km letno.³² Zato je za ohranjanje in upravljanje populacije kitov potrebno sodelovanje na svetovni ravni.

Kitolov je v okviru Mednarodne komisije za kitolov v sezoni 1985/1986 postal prepovedan na svetovni ravni. Gre za popolno omejitev komercialnega kitolova, ki velja še do danes. Mednarodna komisija za kitolov ga je izglasovala po tem, ko so zaradi prekomernega kitolova nekatere vrste prignali že na rob izumrtja.³³ IWC je moratorij na komercialni kitolov sicer sprejela že leta 1983, vendar je pričel veljati od leta 1985. Za ta korak pa se je odločila na zahtevo Stockholmske konference OZN o človekovem okolju iz leta 1972.³⁴ Moratorij na komercialni kitolov pa ne vpliva na avtohtoni eksistenčni kitolov.

Položaj Ferskih otokov

Kraljevina Danska poleg kopenskega ozemlja obsega tudi dve ozemlji v Atlantskem oceanu, to sta Ferski otoki in Grenlandija. Obe ozemlji sta avtonomni in nista članici Evropske unije. Kraljevina Danska pa je država članica Evropske unije (takrat še Evropske gospodarske skupnosti) že od prvega januarja leta 1973. Ferski otoki niso niti del Evropskega gospodarskega prostora (EEA – European Economic Area).³⁵ Ferski otoki so geografsko izolirani od preostalega dela Danske. Nahajajo se približno na polovici med Škotsko in Islandijo. Gre za arhipelag 18 manjših otokov v severnem Atlantskem oceanu, od katerih je 17 otokov naseljenih. Celotna populacija prebivalstva je okrog 50.000 ljudi.³⁶ Ferski otoki imajo znotraj Danske jurisdikcije popolno notranjo

³¹ Whale Migration, Wild About Whales, e-vir.

³² Morell, 2020, e-vir.

³³ Japonska bo znova začela komercialni kitolov, RTV Slovenija, 2018, e-vir.

³⁴ Sporočilo Evropske komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o ukrepih Skupnosti v zvezi s kitolovom, Komisija evropskih skupnosti, str. 4.

³⁵ Danska, Evropska unija, e-vir.

³⁶ The population, Faroeislands.fo, e-vir.

avtonomijo. Že od leta 1948 vladajo domači organi Ferskih otokov. Kot samoupravni narod pod suverenostjo Kraljevine Danske vlada Ferskih otokov neodvisno od Danske upravlja vsa področja samouprave pod zakonodajo Ferskih otokov vključno z ohranjanjem in upravljanjem števila rib in kitov v okviru 200 miljskega (321,8 kilometrov) ribiškega območja.³⁷

Notranjo in zunanjo avtonomijo znotraj Kraljevine Danske so vzpostavili z Zakonom o domačih predpisih Ferskih otokov iz leta 1948 (ang. Home Rule Act of 1948 – Act no. 137 of 23 March 1948). Glavni namen zakonodaje je, da se prenese pristojnosti številnih področjih na organe Ferskih otokov. Zakonodaja tudi navaja, da morajo organi Ferskih otokov dati izrecno soglasje, da se pristojnosti razširijo na Ferske otoke, saj se področja in pogodbe, ki jih Danska sprejme, ne razširijo avtomatično na Ferske otoke.³⁸

Fersko avtonomijo v zunanjih zadevah pa določa Zakon o zunanji politiki Ferskih otokov (ang. the Foreign Policy Act from 2005 or Act No.80 of May 14th 2005), izdan 14. maja leta 2005 na podlagi sklenjenih sporazumov mednarodnega prava s strani enakovrednih pogodbenic, vlade Ferskih otokov in vlade Kraljevine Danske.³⁹ Zakon o zunanji politiki daje vladi Ferskih otokov polna pooblastila za pogajanja in sklepanja sporazumov v mednarodnem pravu v imenu Kraljevine Danske, kadar se ti sporazumi nanašajo izključno na zadeve, ki so bile v celoti prenesene na organe Ferskih otokov.⁴⁰

Tradicija kitolova na Ferskih otokih

Prebivalci Ferskih otokov so se že pred tisočimi leti preživljali iz virov, ki jim jih nudi ocean. Njihova tradicija lovljenja kitov, predvsem mrkih pliskavk, znana kot »Grindadráp« oziroma »grind«, je zelo kontroverzna. Pojavlja se že od 9. stoletja, ko so kolonizatorji s seboj prinesli ta način lovljenja kitov, da so jim zaprli njihovo pot z ladjami in usmerjanjem na obalo, kjer so jih ubili in razdelili med skupnost za uporabo hrane.⁴¹

Russel Fielding, geograf, ki je zaposlen na eni izmed Univerz v ZDA (University of South), je opravil številne študije o grindih na

³⁷ Information Memorandum: Community-based whaling in the Faroe Islands, 2017, str. 1.

³⁸ The Constitutional Status of The Faroe Islands, The Government of the Faroe Islands, e-vir.

³⁹ Foreign Policy Act of the Faroe Islands, The Government of the Faroe Islands, e-vir.

⁴⁰ Government & Politics, Faroeislands.fo, e-vir.

⁴¹ Kerins, v: Setyonugroho, 2019, str. 185.

Ferskih otokih. Ugotovil je, da tovrstna tradicija zbližuje in povezuje Ferce ter jim daje občutek pripadnosti.⁴²

Leta 1980 je izvajanje tradicije doseglo širšo javnost v drugih državah. Številne okoljevarstvene organizacije in organizacije zaščite živali so se na tovrsten običaj odzvale hitro in pričele s kritiziranjem ter protesti. Od takrat se vsako leto odvijajo številne kampanje, ki spodbujajo bojkotiranje otokov tudi z vidika turističnega obiska. Trdijo, da je ulov krut in nepotreben. Ena izmed vodilnih organizacij, ki vsako leto pripravlja tovrstne kampanje, proteste in skuša preprečiti številne uboje ter predvsem osvešča o tej problematiki, je okoljevarstvena organizacija Sea Shepherd Conservation Society (SSCS).⁴³ Aktivisti Sea Shepherd pa imajo v zadnjih letih tudi težji vstop na Ferske otoke. Avgusta leta 2015 so lokalne oblasti prepovedale vstop Nizozemski raziskovalni ladji (Sea Shepherd Nizozemska) z imenom Bob Barker, na kateri je bilo 21 aktivistov na krovu. To so storili na podlagi zakonodaje o interesu ohranjanja javnega reda in miru.

Zakonodaja kitolova na Ferskih otokih

Zakonodaja Grind (zakonodaja o mrkih pliskavkah in ostalih majhnih kitih) je bila sprejeta 19. maja 2015, amandmirana pa je bila 6. maja 2016. Uradno ime je Grindalógin (ang. grind law).

Gre za uraden dokument, ki pravno opredeljuje proces kitolova. Sestavljen je iz štirinajstih členov. Že v drugem členu so navedene vrste kitov, ki se jih lahko lovi. Dovoljen je lov na mrko pliskavko, navadno veliko pliskavko, atlantskega pisanega delfina in belokljunega pisanega delfina.

Ko so te vrste opažene v vodah Ferskih otokov ali blizu obale, je treba obvestiti okrajnega upravitelja (sysselmand) ne glede na to, ali so bili opaženi iz obale, helikopterja, letala ali ladje. Upravitelj nato določi kitolovno območje, po posvetu s kitolovci pa tudi obalo oziroma zaliv, kjer bo uboj potekal. Prepovedano je ovirati kitolov in preusmerjati smer kitov, da bi onemogočili kitolov. Kitolovci uporabljajo ustrezno komunikacijsko opremo.

Upravitelj se lahko tudi odloči, da se kite usmeri nazaj v odprto morje, če se kitolov ne more izvesti. Pri grindu lahko sodelujejo

⁴² Lee, 2014, e-vir.

⁴³ Who We Are, Sea Shepherd Global, e-vir.

osebe, starejše od 16 let, ki so opravile tečaj usposabljanja, pri katerem so se seznanile z opremo in metodami uboja.

Po tem ko so kiti že pokončani, je treba organizirati dviganje in vleko, označitev vsakega kita posebej in zapis teže. Upravitelj tudi določi, kako se bo meso razdelilo med tiste, ki so bili del uboja, tiste, ki živijo v okolici, ter ostale, ki jim zaradi določenih pravil pripada del. Lahko tudi določi, da se del ulova podari ali proda ter opredeli namene, za katere se potem ta denar uporabi. Zakon določa tudi posebne regulacije glede zavarovanj zaradi poškodb pri grindu. Ostanke pri kitolovu nato odvržejo v morje, toda na območju, kjer ti ostanki ne bi vplivali na ekosistem. Pri celotnem postopku je policija pristojna za preprečitev kakršnegakoli oviranja. Dovoljeno jim je pregledati sumljive osebe in preiskati, ali imajo pri sebi kakšen pripomoček, ki bi oviral kitolov, ter preveriti in tudi odvzeti katerokoli prevozno sredstvo. Zoper nadrejeni upravni organ se ni mogoče pritožiti. Na koncu zakona pa se nahaja tudi člen, ki določa kazni.⁴⁴

Vprašanje danske pravne obveznosti do ustavitve kitolova

Države morajo za izkoriščanje svojih naravnih virov imeti suverene pravice. Gre za zelo star princip teritorialne suverenosti, kjer mora pravica naroda do stalne suverenosti nad svojimi naravnimi viri in bogastvom biti izvršena v interesu njihovega nacionalnega razvoja in blaginje ljudi.⁴⁵

Tretji člen Konvencije o biološki raznovrstnosti opredeljuje načelo, »da imajo države na podlagi Ustanovne listine Organizacije združenih narodov in načel mednarodnega prava suvereno pravico do izkoriščanja svojih virov v skladu s svojimi okolijskimi politikami in odgovornost, da zagotovijo, da dejavnosti v okviru njihove jurisdikcije ali nadzora ne povzročajo škode za okolje drugih držav ali območij zunaj meja njihove jurisdikcije«.⁴⁶

To lahko zasledimo tudi v Mednarodnem paktu o državljanskih in političnih pravicah, kjer je v drugem odstavku prvega člena navedeno:

⁴⁴ Parliamentary Act No. 56 dated May 19, 2015, on Pilot Whales and Other Small Whales.

⁴⁵ General Assembly resolution 1803 (XVII), 1962.

⁴⁶ Sklep Sveta z dne 25. oktobra 1993 o sklenitvi Konvencije o biološki raznovrstnosti.

»Da bi dosegli svoje cilje, vsi narodi svobodno razpolagajo s svojimi naravnimi bogastvi in viri, kar pa ne sme biti v škodo obveznostim, ki izvirajo iz mednarodnega ekonomskega sodelovanja, ki temelji na načelu vzajemne koristi in na mednarodnem pravu. Noben narod ne sme biti v nobenem primeru prikrajšan za svoja lastna sredstva za obstoj.«

Ter v 25. členu Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah⁴⁷:

»Nobene določbe tega Pakta ni mogoče razlagati tako, da bi bila s tem prizadeta vsem narodom lastna pravica, da uživajo in popolnoma svobodno uporabljajo svoja naravna bogastva in vire.«

Posledica obstoja suverenih pravic nad prosto živečimi živalmi oziroma divjimi živalmi je, da imajo države izključno pristojnost *ratione loci* na vseh področjih svoje zakonodaje ter nimajo pristojnosti zunaj svojih državnih meja. Gre za univerzalni princip mednarodnega prava⁴⁸ in je bil povzdignjen v status *jus cogens*. Poleg suverenih pravic pa je Danska tudi podpisnica Mednarodnega pakta o državljskih in političnih pravicah (MPDPP), ki v 27. členu prepoznava pravice manjšin in štiti njihovo kulturo. »Takim manjšinam ne sme biti odvzeta pravica, da skupaj z drugimi člani svoje skupine uživajo svojo lastno kulturo, izpovedujejo in prakticirajo svojo vero ali uporabljajo svoj lasten jezik.«⁴⁹ Odbor združenih narodov za človekove pravice, ustanovljen v okviru MPDPP, je potrdil, da je za domorodne skupine tradicionalna posest zemljišča vidik uživanja njene kulture, zaščitene z zgornjim 27. členom. Kultura se kaže v številnih oblikah, vključno s posebnim načinom življenja, povezanim z uporabo zemeljskih virov. Ta pravica lahko vključuje tradicionalne dejavnosti, kot sta ribolov in lov ter pravico do bivanja v rezervatih, ki jih štiti zakon.

Danska je tudi podpisnica Mednarodne konvencije o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, ki se fokusira na pravico do enakosti in predvsem zavezuje podpisnice, da odpravijo kakršno koli obliko rasne diskriminacije. Odbor združenih narodov za odpravo rasne diskriminacije poziva države pogodbenice, naj priznajo in zaščitijo pravice domorodnih ljudstev, da si ti lahko lastijo, razvijajo in uporabljajo svoje ozemlje in vire. Ferski otoki so območje, ki zagotavlja meso mrkih pliskavk, saj se ulov izvaja na

⁴⁷ MPESKP, 25. člen.

⁴⁸ Cyril De, 1989, str. 936.

⁴⁹ MPDPP, 27. člen.

teritoriju Ferskih otokov. To kaže, da imajo Ferski otoki pravice nad izkoriščanjem mrkih pliskavk, ki predstavlja vir hrane Ferskih otokov.⁵⁰ Poleg tega pa ima Danska pravno obveznost, da Fercem zagotovi pravico do svoje kulture in preživetja.

Navsezadnje pa je Danska tudi podpisnica Deklaracije o zaščiti pravic domorodnih ljudstev (ang. UNDRIP), ki je bila sprejeta septembra leta 2007. Gre za Deklaracijo Združenih narodov, ki zagotavlja ljudstvom pravice, pomembne za nadzor nad svojimi lastnimi življenji, za ohranitev svojih tradicionalnih kultur, za življenje brez diskriminacije in grožnje genocida ter pravice do varnega pristopa k svojim tradicionalnim ozemljem in pomembnim virom za svoje blagostanje. Na podlagi te deklaracije tako Ferski otoki prejmejo dodatne pravice, ki jim omogočajo kitolov.

Uradne definicije, kdo so domorodna ljudstva, ni. Združeni narodi niso nikoli ustvarili jasne definicije »domorodnega ljudstva«, kljub temu da so obstajali številni predlogi. Stalni forum Združenih narodov za domorodne zadeve pa je razvil razumevanje izraza na podlagi naslednjih izhodišč:

- samoidentifikacija na individualni ravni in občutek pripadnosti skupnosti,
- zgodovinska kontinuiteta s predkolonialnimi ali prednase-ljenskiimi skupnostmi,
- močna povezava z ozemljem in okoliškimi naravnimi viri,
- različni socialni, ekonomski in politični sistemi,
- različen jezik, kultura in prepričanja,
- neprevladujoča skupina družbe,
- želja po ohranjanju in oskrbovanju okolja prednikov.

V 26. členu je navedeno, da imajo domorodna ljudstva pravico do ozemlja, teritorija in virov, ki so si jih že tradicionalno lastili, okupirali ali uporabljali. Pravico imajo kontrolirati ozemlje in vire. Države morajo prepoznati in zaščititi to ozemlje in njihove vire. Takšno priznanje se izvede ob upoštevanju njihovih tradicij in običajev.

43. člen omogoča, da pravice znotraj deklaracije predstavljajo minimalne standarde za preživetje, dostojanstvo in blaginjo. Kljub temu da jim omogoča minimalne standarde njihovega preživetja, je treba omeniti, da kitolov na Ferskih otokih vsekakor ni

⁵⁰ Evanson Chege Kamau, Bevis Fedder, and Gerd Winter. "The Nagoya Protocol on Access to genetic Resources and Benefit Sharing: What is New and What are the Implications for Provider and User Countries and the Scientific Community?" *Environment and Development Journal*, 201, str. 250.

več potreben za preživitvene pogoje. Ferski otoki namreč uvažajo številne izdelke iz drugih držav. Preživitvene pogoje bi tako kitolovo meso predstavljalo zgolj, če ostalih izdelkov ne bi uvažali.⁵¹

Tako Danska na podlagi suverenih pravic nad izkoriščanjem naravnih virov Ferceev ter pravic manjšin in pravic domorodnega ljudstva nima pravne obveznosti ustavitve kitolova na Ferskih otokih, temveč celo nasprotno, spoštovati mora vse deklaracije in konvencije, katerih podpisnica je.

Okoljevarstveni aktivisti sicer trdijo nasprotno in skušajo dokazati, da je Danska soodgovorna pri uboju. Tako so 8. maja 2017 aktivisti Sea Shepherd Nizozemska s formalno podporo 27 članov Evropskega parlamenta in 250.000 podpisi javnosti Evropski komisiji predložili zahtevo za začetek postopka ugotavljanja kršitev zakonodaje, ki jih je storila Danska. Aktivisti so priložili dokaze iz kitolova, ki se je odvijal na Ferskih otokih, pri katerem so sodelovali tudi danski uradniki policije, mornarice in carina, kar je v nasprotju z Direktivo o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Priložili so tudi dokaze, ki so prikazovali, da so ti kiti plavali najprej v vodah Evropske unije, nato pa so bili ubiti v vodah, ki pripadajo Ferskim otokom.⁵²

Zelo pogost argument Dancev je, da so Ferski otoki avtonomni in se jih zato evropska zakonodaja ne tiče. Kljub temu pa vsako leto prejemajo denarno pomoč Evropske unije. Poleg tega pa se lahko Fercei tudi odločijo, kateri potni list bodo imeli. Izbirajo lahko med danskim ferskim potnim listom ali pa danskim, ki jim omogoči koriščenje pravic, kot jih imajo ostali državljani Evropske unije. Če se prebivalec Ferskih otokov odloči, da bi imel potni list Danske, mu ni omogočeno imeti še potnega lista Ferskih otokov. Torej postanejo danski državljani, kljub temu da so ferski prebivalci.

Kljub temu pa Fercei ne morejo delati v državah Evropske unije, če nimajo naslova na Danskem, seveda pa si to lahko uredijo. To bi lahko pomenilo, da prebivalci Ferskih otokov lahko potujejo in delajo znotraj Evropske unije, hkrati pa bi brez sankcij sodelovali pri ubojih v domačem okolju.

Danska bi lahko kot članica Evropske Unije odredila, da bi preverjali osebe, ki sodelujejo pri kitolovu.⁵³

⁵¹ Agri-Food Trade Statistical Factsheet, European Commission, 2020.

⁵² Infringement Procedure Against Denmark, Sea Shepherd Global, 2017, e-vir.

⁵³ Watson, e-vir.

Sklepne misli

Zakonodaja Evropske unije jasno prepoveduje kitolov. Opredeljeno je, da so vse vrste kitov

zaščitene pred namerno motnjo, ulovom ali ubitjem. Zato je tudi Danska kot članica Evropske unije primorana spoštovati te zakone. Znotraj zakonodaje EU pa se kljub prepovedi pojavlja izjema za avtohtoni eksistenčni kitolov. Kljub vsemu pa evropska zakonodaja Ferskih otokov ne zavezuje, saj je njihov teritorij avtonomno ozemlje z lastno notranjo pravno ureditvijo. Tudi Mednarodna komisija za kitolov s svojim temeljnim dokumentom Mednarodno pogodbo o ureditvi kitolova skuša delovati v dobrobit kitom. Treba pa je poudariti, da tudi Mednarodna komisija za kitolov priznava izjemo avtohtonega eksistenčnega kitolova in kitolova za znanstvene namene. Čeprav tudi v tem primeru Konvencija o ureditvi kitolova ne zavezuje Ferskih otokov. Če bi jih zavezovala, pa ravno tako nanj ne bi imela vpliva zaradi zgoraj omenjene izjeme avtohtonega eksistenčnega kitolova, kot drugi razlog pa tudi zaradi tega, ker Konvencija omenja zgolj velike kite, medtem ko na Ferskih otokih lovijo majhne vrste kitov.

Ferski otoki ne kršijo zakonodaje EU ali mednarodne zakonodaje, saj jih nobena zakonodaja ne zavezuje. Obvezuje jih zgolj njihova lastna zakonodaja o ulovu mrkih pliskavk - Grindalógin, ta pa jim omogoča lovljenje pod določenimi pogoji, ki jih morajo v postopku Grindadráp upoštevati. Kljub temu da so Ferski otoki odvisno ozemlje Danske, Danska nima pravne obveznosti ustavitve kitolova. V tem primeru gre celo za nasprotno, spoštovati mora njihovo teritorialno suverenost in posledično izkoriščanje virov, skrbeti za odpravo rasne diskriminacije, zagotavljati jim mora pravico do njihove kulture in preživljanja ter upoštevati vse pravice, ki jim pripadajo kot domorodnemu ljudstvu.

Kljub temu da Ferce kitolov močno povezuje in jim z vidika ohranjanja tradicije veliko pomeni, kitolov ni več potreben za preživetvene potrebe. Kitovo meso tudi ni več del vsakdanjega jedilnika, hkrati pa zdravniki opozarjajo na toksine, predvsem živo srebro, ki jih kitovo meso vsebuje in tako škoduje človekovemu telesu. Ferce veliko hrane tudi uvozijo, zato v današnjem času ni več potrebe po ubijanju tako inteligentne in pomembne živali, saj z ubijanjem kitov močno posegajo v morski ekosistem. Ker nam za ohranjanje Zemlje in njene biodiverzitete primanjkuje časa, bi

bilo treba k zadevi pristopiti strogo in hitro. Zakonodaje posameznih držav in mednarodne deklaracije so tiste, ki lahko naredijo korenite in učinkovite spremembe in tako zaščitijo kite ter hkrati naš planet in posledično prihodnost človeštva.

VIRI

- Agri food trade statistical factsheet, European Union – Faroe Islands. (2020). Bruselj: European Commission.
- Chilshom, P. (1993). Prince of The Tides. Maclean's Archive. URL: <https://archive.macleans.ca/article/1993/6/14/prince-of-the-tides>, 10. 9. 2020.
- Christol, C. Q., Schmidhauser, J. R., Totten, G. O. (1976). The Law and the Whale: Current Developments in the International Whaling Controversy. Case Western Reserve Journal International Law, let. 8, št. 1, str. 149–167.
- Danska. Evropska unija. URL: https://europa.eu/european-union/abouteu/countries/member-countries/denmark_sl, 10. 9. 2020.
- European Commission expresses concern over Japanese scientific whaling and calls on EU Member States to agree on a unified position against all whale hunting. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_08_200, 10. 9. 2020.
- Fitzmaurice, M. (2017). International Convention for The Regulation of Whaling. London: United Nations Audiovisual Library of International Law.
- Foreign Policy Act of the Faroe Islands. The Government of the Faroe Islands. URL: <https://www.government.fo/en/foreign-relations/constitutional-status/the-foreign-policy-act/>, 10. 9. 2020.
- Gambell, R. (1993). International Management of Whales and Whaling: An Historical Review of the Regulation of Commercial and Aboriginal Subsistence Whaling, Arctic, let. 46, št. 2, str. 97–107.
- General Assembly resolution 1803 (XVII). Permanent sovereignty over natural resources, 14. 12. 1962. Government & Politics,. Faroeislands.fo. URL: <https://www.faroeislands.fo/government-politics/government-politics/>, 10. 9. 2020.
- Harpuna (2014). V: Slovar Slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Ljubljana: Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. URL: <https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=harpuna>.
- How intelligent are whales and dolphins? Whale and dolphin Conservation. URL: <https://us.whales.org/whales-dolphins/how-intelligent-are-whales-and-dolphins/>, 10. 9. 2020.
- Infringement Procedure Against Denmark. Sea Shepherd Global, 10. 5. 2017. URL: <https://www.sea-shepherdglobal.org/latest-news/infringement-procedure-against-denmark/>, 10. 9. 2020.
- Jakobsen, R.K. Inuit hunted whales 4,000 years ago. ScienceNordic, 17. 11. 2016. URL: <https://science-nordic.com/a/1439686>, 10. 9. 2020.
- K. S. Japonska bo znova začela komercialni kitolov. RTV Slovenija, 26. 12. 2018. URL: <https://www.rtv.slo.si/svet/azija-z-oceanijo/japonska-bo-znovazacela-komercialni-kitolov/475738>, 10. 9. 2020.
- Lang, A., Detailed Discussion: The Global Protection of Whales. Animal Legal & Historical Center. 2002. URL: <https://www.animallaw.info/article/detailed-discussion-global-protection-whales>, 10. 9. 2020.
- Lee, J. Faroe Island Whaling, a 1,000-Year Tradition, Comes Under Renewed Fire. National Geographic, 12. 9. 2014. URL: <https://www.nationalgeographic.com/news/2014/9/140911-faroe-island-pilot-whale-hunt-animals-ocean-science/>, 10. 9. 2020.
- Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah (MPDPP). 16. 12. 1966.
- Morell, V. Scientists say they've cracked the mystery of why whales migrate—and it's all about healthy skin. American Association for the Advancement of Science, 21. 2. 2020. URL: <https://www.sciencemag.org/news/2020/02/scientists-say-they-ve-cracked-mystery-why-whales-migrate-and-it-s-all-about-healthy>, 10. 9. 2020.
- Parliamentary Act on Pilot Whales and Other Small Whales. 19. 5. 2015.
- Perry, M. Whale poo helps offset carbon footprint. Reuters, 16. 6. 2010. URL: <https://www.reuters.com/article/us-whales-carbon/whale-poo-helps-offset-carbon-footprint-idUSTRE65F0HA20100616>, 10. 9. 2020.

- Schiffman, H. S. (1996). The Protection of Whales in International Law: A Perspective for the Next Century. *Booklyn Journal Of International Law*, let. 22, št. 2, str. 305–360.
- Setyonugroho, O. M., Wisanjaya, G. P., Yasa, M. (2019). Indigenous Whaling Tradition in Faroe Islands under International Law. Bali, Indonezija: Udayana University, Faculty of Law.
- Slovenija prevzela predsedovanje mednarodni komisiji za kitolov. Morigenos. 19. 9. 2018. URL: <https://www.morigenos.org/slovenija-prevzela-predsedovanje-mednarodnikomisiji-za-kitolov/>. 10. 9. 2020.
- Sporočilo Evropske komisije Evropskemu parlamentu in Svetu z dne 19. 12. 2007 o ukrepih Skupnosti v zvezi s kitolovom. Komisija Evropskih skupnosti, 19. 12. 2007.
- Steamboat. National Geographic, 12. 12. 2019. URL: <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/steamboat/>, 10. 9. 2020.
- The Constitutional Status of The Faroe Islands. The Government of the Faroe Islands. URL: <https://www.government.fo/en/the-government/ministries/primeministers-office/the-constitutional-status-of-the-faroe-islands/>, 10. 9. 2020.
- The History of Whaling and the International Whaling Commission (IWC). WWF, 1. 6. 2005. URL: <https://wwf.panda.org/?13796/The-History-of-Whalingand-the-International-Whaling-Commission-IW>, 10. 9. 2020.
- The population. Faroeislands.fo. URL: <https://www.faroeislands.fo/peoplesociety/people-of-the-faroe-islands/population/>, 10. 9. 2020.
- Watson, P., Why Are Danes Killing Whales? Sea Shepherd Global. URL: <https://www.seashepherd.org.uk/news-and-commentary/commentary/why-aredanes-killing-whales.html>, 10. 9. 2020.
- Whale Migration. Wild About Whales. URL: <https://www.wildaboutwhales.com.au/whale-facts/about-whales/whalemigration>, 10. 9. 2020.
- Who We Are. Sea Shepherd Global. URL: <https://www.seashepherdglobal.org/who-we-are/>, 10. 9. 2020.

